

Redeeming the Sparks

Parasha Vayeitzei

And it was reported to Laban on the third day that Jacob had fled. And he took his kinsmen with him, and pursued after him a seven days' journey; and they overtook him at Mount Gilad....

And Jacob was angry and strove with Laban... And he said: "What is my crime and what is my sin, that you have so hotly pursued me?! ...Twenty years I have been in your employ... In the day drought consumed me, and the frost at night; and my sleep departed from my eyes..." And Laban said: "...Come, let us make a covenant, I and you." ... And they took stones and made a heap, and they ate there upon the heap... And Laban said to Jacob: "...This heap be witness, and this monument be witness, that I will not cross this heap to you, and you will not cross this heap and monument to me, for harm..." And they spent the night on the hill.

And Laban rose in the morning... and he returned to his place. And Jacob went on his way.
* Genesis 31:4-32:2

2

Ch. 31

⁴⁵ Then Jacob took a stone and raised it up as a monument. ⁴⁶ And Jacob said to his brethren, "Gather stones!" So they took stones and made a mound, and they ate there on the mound. ⁴⁷ Laban called it Jegar-sahadutha, but Jacob called it Galeed.

⁴⁸ And Laban declared, "This mound is a witness between me and you today"; therefore he called its name Galeed. ⁴⁹ And as for the Mizpah =

3

Sichas Mussar - R. Shnelevitz - pgs 74-ff

To understand the importance of the meaning of the word **נָקָם** let us examine the portion of **נָקָם** which deals with Yaakov's travails and difficulties in exile. The entire portion of **נָקָם** does not contain any פְּתוּחוֹת וְסוּמוֹת, blank spaces between sections which serve to denote the end of a topic and whose purpose is **לְתַבְּנֵן בֵּין פְּרָשָׁה לְפְרָשָׁה**, to allow contemplation between sections about what one previously learned.

5

Yaakov was criticized for looking at the details and particular events, while ignoring the total picture. If one looks at particulars, one gets a distorted view of how things really are. Yaakov suffers when looking at Yosef's disappearance itself; but it is the beginning of Yosef's monarchy when looked at in context of subsequent events.

This then is the reason that there are no פְּתוּחוֹת וְסוּמוֹת in **נָקָם**, because it is the beginning of the history of the children of Israel and as such one should not and may not contemplate any part of Israel's history separately. Israel's history, of which **נָקָם** is the beginning, can be understood only as a whole, not each event by itself.

4

To understand the reason for the way in which **נָקָם** is written, let us examine a Midrash which interprets the prophet's words as a criticism of our father Yaakov.

מַטְלֵם לֹא אָמַר יַעֲקֹב אֲבִינוּ דְּכָר שֶׁל כְּסֻלָּה אֵלֶּיּא כְּאֵן. אָמַר
הַגְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲנִי עוֹסֵק לְהַקְלִיד אֶת בְּנֵי בְמִצְרַיִם הוּא אָמַר

לִמָּה נִבְרָעְתֶּם לִי וְדַיִּי יִלְמָה תֵּאמַר יַעֲקֹב ... נִסְתַּרְהָ דְרַבִּי
קֹדֶה. (בראשית רבה צ"א ע"ב מ"ג מתנת כהונה).
Why do you say, O Yaakov, "... my way is hidden from God?" (Yeshayahu 40:28). Yaakov never said an idle word save on this occasion. The Holy One, Blessed is He, said, "I am busy crowning your son [Yosef] king and you complain that I am treating you badly?" Thus it says, "Why do you say, Yaakov, 'my way is hidden from God?' " (Bereishis Rabbah 91:13, according to the text of the *Matnos Kehunah*).

6

This then is the eternal answer to our questions concerning God's justice. Iyov asked, "Who shall tell me that I would find Him ... and present my case before Him?" (Iyov 23:2). To which the Holy One replied, "Where were you when I established the earth?" (Iyov 38:4). At the time of creation the entire tapestry of history had already been woven as it says, "He showed Adam each generation and its leaders" (*Sanhedrin 38b*). One who attempts to understand history frame by frame is doomed to failure. It is only by placing events in their universal context that one can truly perceive God's handiwork.

8
מִתְחַלְקִים - מִיָּדוּר כֶּה - גִּבְעוֹת יַעֲקֹב וְכִיּוֹן עֲסֵן - כֶּה - יָרֵךְ
גִּילָה לֵט הַגְּרִי'א שֶׁמְקַבֵּל לְשָׁחוֹת יַעֲקֹב בְּבֵית לָבֵן הוּא שְׁחוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּמִצְרַיִם, יִנְצֵט אֵת דְּבוּרֵי הַנְּפֵלָאִים כְּלִשׁוֹנִים (בִּיאָוֹר עַל תִּיקוּנֵי הַזּוֹחֵר פ' ג).

7

This was the greatness of Nachum Ish Gamzu. His response to the events that occurred to him was not merely a demonstration of simple faith, but rather a perspective of events in their overall context. While each event in its own was bad, 'this too' would add up to a benevolent total, which in fact it did. He was able to view God's deeds with the approach of **מִשְׁפָּטֵי ה' אֱמֶת צְדָקוֹ יִחְדְּרוּ**, God's judgments are true, they [His deeds] are righteous when taken all together (Tehillim 19:10).

יַעֲקֹב בִּלְבָב דְּהַגְמַת יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, כִּמוּ שְׁחֻזוֹת הַצְּבָחוֹת וְהַנְּחִי
לְבַנְיָם. גִּלּוֹת יַעֲקֹב וְאַח"כּ לָקַח אוֹתוֹ כֵּל רְבוּשׁוֹ, כְּמִ"שׁ יְהוָה רֵאיוֹהוּ
אֵת כָּל אִשֶׁר לָבֵן... וְכֵן יִנְצֵלוּ אֶת מִצְרַיִם, וּבְמִקְלָ לָקַח לָבֵן בְּרִשׁוֹנוֹ
דְּהַגְמַת מִסָּה מִצְרַיִם. וּבְעַל הַמַּסָּה יַעֲקֹב דְּהַגְמַת מִשְׁרַע"ה. וְכִמוּ
שִׁבְרָה יַעֲקֹב כֵּן בְּמִצְרַיִם שֶׁאִמְרוּ דוּד... וְכֵן דוּד שְׁלֹשַׁת יָמִים. וְכֵן
יִגְדֵל לָבֵן בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי. וְכֵן הִשְׁתַּיְנוּ בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי כְּמִ"שׁ יִזְרְדוּ
אֲחֵרָיו דוּד... הֵכֵל כִּמוּ בְּמִצְרַיִם. וְכֵן כָּל הַמַּעֲשֵׂה לְמִי שֶׁמְדַקְדֵק. וְכֵן
אִמְרוּ בְּסִפּוֹר יִצְיָא מִצְרַיִם יְדוּרֵשׁ מֵאֲרָמִי אוֹכֵד אֲבִי עַד... וְכֵן
לָקַח בְּמִמוֹנוֹ וְנִחְקִים בְּיַעֲקֹב כִּמוּ בְּמִצְרַיִם - יְאַחֲרֵי כֵן יִצְאוּ בְּרִכּוּשׁ
גָּדוֹל, וְכֵן בְּיַעֲקֹב כְּתִיב 'וּמֵאִשֶׁר לָאֲבִינוּ...'

חז"ל המשילו את בני ישראל בהיותם במצרים לעובר הנמצא במעי אמו
 (מדרש שוחר טוב, תהלים קט"ז). ואמנם במצרים נוצרה האומה הישראלית -
 שם הם החלו להתרבות ולקבל צביון של אומה. שם היה שלב המעבר בין בחינת
 האבות לבחינת ה'בנים', המעבר מיחידים לכלל ישראל. שלב זה היה מלווה
 בעבודת פגד, כשם שהרחיון והלידה מלווים בכאבים ובצירים. השמות במצרים
 מקבילה להריון, גמר השחות והיציאה משם מקבילות לתחילת תהליך הלידה,
 וקריעת ים סוף מקבילה לגמר הלידה: "כי אשר ראיתם את מצרים היום לא
 תוסיפו לראותם עוד עד עולם" (שמות י"ד ג).

11

נמצא שהקבלה בין שהות יעקב בבית לבן לשהות בני ישראל במצרים,
 איננה הקבלה חיצונית בלבד. ההקבלה היא הקבלה מהותית, כי בשתי התקופות
 הינה שלב של מעבר בין בחינת אבות לבחינת בנים, ובשניהם רוקמה ובשלה
 הבחינה הנקראת "כלל ישראלי".

מדברי המדרש אנו למדים שההשגחה העליונה סבבה שלידת ישראל תהא
 דנוקא במצרים, כגון שמעשיהם היו מקולקלים יותר ממעשי יתר האומות.
 ביאור הענין הוא כדלקמן: התקרבות בין שתי אומות - אשר מידותיהן
 וטבעיהן שונים וחפוכים זו מזו - גורמת להחרפת הניגוד שביניהן. אפשר למצוא
 משל ליסוד זה בטבע. אם נניח שני חומרים בעלי תכונות הפוכות, זה לצד זה,
 יתעוררו ויובלטו התכונות המנוגדות, וכל חומר יתברר יותר לעצמו מתוך הניגוד
 לחברו. והטעם בזה שכאשר שני החומרים נמצאים יחד, כל חומר מוכרח
 להתנגד בחריפות יתירה לזה ההפוך ממנו כדי לשמור על יחודו. נמצא שדוקא
 ההתחברות יחד גורמת להבלטת הניגוד ולהקצנה בין שני ההפכים. על פי משל
 זה נוכל להבין שגלות מצרים היתה כדי שכלל ישראל ישיגו את שלימות דרגתם.
 השחות במצרים הביאה לכך שישאל התאמצו בכל כוחם להתחזק במעלתם -
 במעלת האומה הקדושה המרוקמת מעל לפחיתות התיעוב שנמצאת במצרים
 בצורה כה חריפה!

13 השחיה הממושכת בכפיפה אחת עם האומה השפלה ביותר הניבה את
 התוצאות המיוחלות. זרע עם הקודש עמד על נפשו וחרף את חייו כדי לשמור על
 מעלתו. בכל כוחם נזהרו בני ישראל שלא להיות חלק מהתרבות הבהמית
 ששלטה במצרים בעוז. הם לא שינו אפילו את מלבושיהם ולשוונם, כדי לשמור
 על התבדלותם ויחודם. ואמנם כשיצאו ממצרים "וייתלדו על משפחותם"
 (במדבר א' י"ח) - הביאו ספרי יחוסם, ועדי חזקת לידתם, וכל אחד ואחד
 התייחס על שבתו לבית אבותיו (רש"י שם). ובכך הם זכו "לקנות" את מעלתם
 ולהפכה לחלק עמוק מעצם אישיותם ומהותם.

לאחר שהתבאר לנו ענין שהות ישראל במצרים ברצוננו לחזור ולהתבונן
 בתקופה המקבילה לאותה שהות - שהות יעקב והשבטים בבית לבן. כבר במבט
 ראשון אנו מגלים שגם שם שררה תרבות הפוכה מזו של ישראל. אב הבית - לבן
 היה ראש הרמאים. לבן הפליא לעשות ברמאותו. בתחלה מסר לבן ליעקב אבינו
 את לאה במקום רחל, וזאת לאחר שיעקב עשה הכל כדי שלבן לא יוכל למצוא
 הצדקה לרמאות זו. לאחר מכן החליף את שכר עבודתו של יעקב "עשרת מונים"
 - מאה פעמים (רש"י בראשית ל"א ז). צורת חיים זו היתה מנוגדת לגמרי לצורת
 החיים בבית יעקב. יעקב זכה לתואר "איש תם יושב אהלים" (בראשית כ"ה
 כ"ז), הוא נזהר תמיד שלא לרמות את זולתו, וכליבו כן פיו (רש"י שם).

17

נמצא שכשם שבמצרים התעצמו במעלתנו - דווקא מתוך התקצנה כלפי
 התרבות המצרית, כך יעקב והשבטים התעצמו במעלת האמת - דווקא בבית לבן
 הרמאי.

כמו כן, במהלך שהות יעקב בבית לבן אירע המעבר בין בחינת אבות
 לבחינת בנים, בבית לבן נולדו שבטי י-ה - שהם היסוד של האומה הישראלית
 בתור אומה. גם אותה התהוות נוצרה מתוך עבודה קשה. בריחת יעקב מבית לבן
 מקבילה לשלב היציאה ממצרים - שלב לידת האומה. השלב הסופי של ה"לידה"
 היה בחקמת ה"גלעד". הברית שכרת יעקב עם לבן מקביל לנס קריעת ים סוף -
 "עד הגל הזה ועדה המצבה אם אני לא אעבור אליך את הגל הזה ואם אתה לא
 תעבור אלי את הגל הזה ואת המצבה הזאת לרעה" (בראשית ל"א נ"ב). שלבי
 גמר הלידה הם שלבי ההתנתקות המוחלטת בין בוני ובני האומה לבין שואפי
 רעתם.

14 קריעת ים סוף

במשך רד"ו שנים שמרו בניי על עצמאותם הרוחנית. והנה הגיע הרגע
 הנכסף, תכלית השהיה בכור ההיתוך - היציאה מן הגלות. כאשר יצאו בני
 ישראל ממצרים הם שמו פניהם לבניית אומה חדשה המיוסדת על ערכים
 הפוכים מאלו של מצרים!

המצריים, כמובן, לא השלימו עם העובדה שישאל יהיו נקיים
 מחשפעתם. הם התנגדו נמרצות לאותה יציאה והודרו לדדוף אחרי בני ישראל
 בשיא המרץ, כדי להחזיר אותם תחת חסותם. זהו עומק דברי חז"ל שדרשו על
 הפסוק "והנה מצרים נוסע אחריהם": שישאל ראו את שרו של מצרים שבה
 לעזור למצרים, ויראו מאוד (שמ"ר כ"א ה'). גדר "שר של אומה" הוא תוכנה
 הפנימי של אותה אומה (מכתב מאליהו ח"ג עמ' קל). ואכן שרו של מצרים,
 המייצג את הערכים השפלים של אומתו, נסע אחרי בני ישראל כדי לכלאם תחת
 רשותו ומהותו. אך אותו מרדף גרם שאדרבה, כלל ישראל נבדלו לגמרי ממהות
 אותה אומה. חז"ל (שמ"ר כ"א ה') אומרים שישאל חזרו בתשובה שלימה
 כתוצאה מראית השר. ומשמעות הדבר היא, שישאל עקרו את כל רישומי
 החשפעות המצריות מליבם לגמרי. התגברות בני ישראל על כוח הרע של
 המצרים, הביאה את התבוסה בפועל לשרו של מצרים, ובזכות זה קרע להם ה'
 את היס. ברגע זה זכו ישראל לשיא ההבדלות מטומאת מצרים - "לא תוסיפו
 לראותם עוד עד עולם" (שמות י"ד ג).

שהותו של יעקב בבית לבן לא הצליחה להורידו מדרגתו. אדרבה, שהות
 גרמה לכך שהוא יתעצם ביותר במידתו - במידת האמת. על אף היותו נתון
 להשפעתו של לבן נשאר יעקב נאמן בכל דרכיו, כמ"ש (בראשית ל"א מ'):
 "רחליך ועוזק לא שיקלו, ואילו צאנך לא אכלתי. טריפה לא הבאתי אליך...
 הייתי ביום אכלני חורב...". היא הנותנת שדוקא בבית לבן גדלו השבטים - כולם
 זרע אמת. דווקא שם חניכם יעקב להחזיק בלא דגוד בדרך האמת. האמת היתה
 כל כך טבועה בנפש השבטים עד שהם לא היו מסוגלים לדבר באופן של אחד
 בפה ואחד בלב, וכאשר היה בליבם על יוסף הם - "לא יכלו דברו לשלום" (רש"י
 בראשית ל"ד ד').

Reuven went out in the days of the wheat harvest; he found dudaim in the field and brought them to Leah his mother; Rachel said to Leah, "Please give me some of your son's dudaim." But she said to her, "Was your taking my husband insignificant? — And now to take even my son's dudaim!" Rachel said, "Therefore, he shall lie with you tonight in return for your son's dudaim."

When Yaakov came from the field in the evening, Leah went out to meet him and said, "It is to me that you must come for I have clearly hired you with my son's dudaim." So he lay with her that night.

God hearkened to Leah; and she conceived and bore Yaakov a fifth son. And Leah declared, "God has granted me my reward because I gave my maidservant to my husband." So she named him Yissachar (30:14-18).

21

ועוד לא די לך בכל התעלומה הזו עד שהוסיפו עליה חכמים ואמרו:

ו' הפסידה וזו הפסידה. זו נשתכרה וזו נשתכרה. לאה הפסידה דודאים, ונשתכרה שני שבטים ובכורה (בין נשי יעקב, כלומר, רוב בנים); — וקבורה (במערת המכפלה) — ורחל נשתכרה דודאים, והפסידה שבטים ובכורה, — וקבורה... שמעת מימך שני בני אדם עושים 'עסק חליפין' כזה — דודאים במקום שני שבטי יה, ובכורה וזכות במערת המכפלה, ואחרים רואים ואומרים: שקול הוא הרווח והתפסד של שניהם; רוח והפסד לזה, ורווח והפסד לזה? אתמהא! אם כן איפוא, דודאים אלה שעומדים במקום שבטים וכו' וכו' — מה הם? סוד חכמים הוא וחידותם, כלום יכול אדם לעמוד על חקר דבריהם ורמזיהם?

23

מצוה בעלה ומרוממה שאדם עושה ואין מכיר בה אלא קונו בלבד, אף הצדיקים היודעים דעת קונם, יודעים אותה ומכירים בה. כל שכן האם שיודעת נפש בנה יותר משיועד בה אביו. לכן, כשהביא ראובן את הדודאים אל לאה אמו, ידעה מה הביא לה — פרי עץ הדעת שהפך ביד בנה ונעשה פרי עץ חיים, ראתה, ורחב ושמח לבה בכנה. ידעה שכחה הוא זה, כחו של יעקב וכח אבותיו, הגיבו פריים לגאון ולתפארה. יכולה היא לאה להביא ליעקב מתנה נאה מזו? ראובן מצאם, לאה זכתה בהם, ולב יעקב ישמח בהם. מצע תציע לו מהם — כמה גידולים שגידלת! אכרהם יצחק ויעקב אבות הם, והרי גידוליהם. לאה ילדה, אף בלהה חולפה ילדו, טפחו וגידלו, כלם זרע ברך. דודאים אלה של ראובן — האות, ורחל עקרה לא ילדה, תאמר שאין אמהות בלי בנים? והרי ארבע אמהות הן: שרה, רבקה, רחל והאה, ורחל קודמת! וכשרחל מבכה על בניה? — לא ראובן ושמעון הם? לא לוי ויהודה הם? לא כל יוצאי מעינה של בלהה חולפה הם? ודאי, כלם בניה הם. אכן, יש אמהות גם בעקרות! רחל אמנו, אם היא לאחר שגולדו לה יוסף ובנימין, ואם היתה גם קודם שילדה פרי בטנה.

24

האם, מה היא? זו שנחנת כל אשר לה למרחמיה, והלא רחל זו אף את האמהות נתנה לאחותה מרחמתה? יעקב קנוי היה לה מתחלה; כל בניו כתובים היו לו בלבד; ומאבתה שאהבתם ליעקב וללאה, ומשמחתה ששמחה באחותה כמו בשלה, ומיראתה שיראה שמה תפשוט אחותה יד בגולה הקנתה לה כל יקר וכל טוב ספן, ובכל לב, אמרה, אם היא כדאית — ייבנה עולם בה, רחל זו, לא אם היא? לא על ברכה גדלו ילדי ששעושים אלה? לא לה חלק בדודאים אלה? — אף אני, מצע אצני ליעקב מדודאים אלה, אראו גידולים שגידל, כל כאלה, גדלו גדלו, עוד ועוד!

26 Chasam Sofer on the Torah - pp. 136-137

The name Yissachar has two separate meanings, one of which refers to Leah's hiring of Yaakov's companionship with the dudaim (from the word שכר, to hire), and the second to her reward (שכר) for giving her servant Zilpah to Yaakov. These two meanings are reflected in the double ש in the name יששכר. The common pronunciation of this word, which enunciates only one of the two sins (ש) in the name Yissachar, emphasizes the second meaning, based on the word שכרי (my reward). Generally we refrain from pronouncing the other ש to obscure the other interpretation of יששכר, alluding to Yaakov's relationship with his spouses to hiring Yaakov's companionship, an act of great privacy and delicacy. However, the first time that this word is read, both "ש" (shins) are articulated, alluding to both reasons for the name יששכר (Toras Moshe 22 יששכר (ד"ה)).

the most puzzling in the Torah. What were they? Why were they so important to Rachel, Leah, and Reuben? Why does the Torah relate the puzzling episode? Regarding other verses, it is axiomatic that human intelligence is capable of only a superficial understanding of God's word; regarding the verses of the dudaim, it is obvious beyond doubt that the episode is filled with mysteries of the Torah. Indeed, the Sages and commentators found many teachings in these cryptic verses, among them insights into the noble character of the people involved — and even the statements or deeds for which they were reprimanded are indicative of their greatness, for only people of very high stature can be held to such high standards.

20

According to Sforno, Reuben deliberately sought the dudaim, because they were believed to have fertility-inducing powers, and he knew that his mother Leah longed to have more children. Or HaChaim comments that, by so doing, Reuben displayed his unselfish devotion to his mother. Normally, a child as young as Reuben, who was only a few years old, would not want more siblings in the household, but he put his mother's happiness ahead of his own. He showed the same filial devotion when he moved Jacob's bed into Leah's tent [see 35:22].

22

מעשה באיש ואשה שהיו לברם בעולם. הכל שלהם וגן עדן שלהם והם מטילים בתוכו. אמר להם בעל הבית: בירה זו אני בניתי ולכם נתתיה, חוץ מעץ אחד בתוכה שאינו נותן לכם, למען דעת כי מידי קבלתם הכל, עץ זה לא הקניתי לכם, אל תפשוט ידכם בגול. והיה אותו עץ טוב למאכל ותאוה לעינים ונחמד להשכיל, המדו לו ופשוט ידם כשאינו שלהם. גול ראשון בעולם, האדם, כביכול, את אלקינו גול. לא עמדו בגסיון אעפ"י שלא חסר להם מאומה. אותה שעה ירדו מגדולתם הראשונה ולא חזרו אליה, ולא עוד אלא שירידה גוררת ירידה וכל צאצאיהם אחריהם כלם בעוון אותו מעשה הגול הראשון נשפטים ואינם יכולים לצאת הימנו אלא אחד בכמה דורות. לאחר עשרים דורות באה משפחה אחת ועשו חוט משולש שלעולם לא ינקה, חברו יחדיו ועלו מן החטא הראשון. עתה הפעם משפחה זו מניבה פירותיה, נון, הנער הזה, הוא להם פריים ראשון ראשית ביבוריהם, מעשהו ראשון של פרי לרש הילולים זה, מה הוא? — הכט נא וראה: כל העולם כלו אינו שלך, חוץ מענף עץ עבות אחד שהוא שלו, ומחניפו בידו וחומדו — ואינו טועמו אעפ"י שרואוהו כי טוב; אינו מוין עיניו ממנו אעפ"י שתאוה הוא לעינים, אינו לוקחו, לאפו להריח בו להרחבת דעתו אעפ"י שנחמד הוא להשכיל, וכל כך למה? לפי שאין הצדיקים פושטים יריהם בגול! אני מבאתי וזכיתי, מה תעשה אמי, שלא מצאה ולא זכתה — אך ואביאנה אל אמי, היא קודמת, היא הביאתני בעולם, את נפשי אני חייב לה; ייבא אותם אל לאה אמי — מאומה לא הותיר עכורו.

25

ותאמר לה, המעט קחתך את אישי, ולקחת גם את דודאי בני' — בשלי תרחקי בעלי ממני יותר? לא ידעם לאה נפש אחותה בשעה זו. עכל רחל אין לבה הולך אחר מה שאינו שלה, ואין ידה משוטה אל ההנאה מן המוכן לאח. אין אני רוצה אלא לשמח את לב יעקב; ואת, אם לאהבת יעקב את משתוקקת, אתננו לך; להרבות ורועי את חפצה, משלי אתן לך, כשם שנתתי עד היום, ואני קרבת יעקב לי טוב, איני חפצה אלא בנעמנו ובנועם ה' על כלכם. יהי לך אשר לך, וגם אשר לך יהי — לכן ישכב עמך הלילה תחת דודאי בני', — זכי באשר תזכי, עוד שבטים, רוב בנים, ומנוחת מכפלה; ואני, די לי בדודאי בניך לשמח בהם לב יעקב, וישמח לבי גם אני. אכן, כל פעולת ראובן אשר פעל בדודאים — לרחל, אינה פושטת ידה למוכן לאחר ושמחה בחלקה, אמנם כל ברכת רחל — ללאה, זאת ברכת האם למרחמיה; ברם, כל כבוד ויקר שבדודאי בנה — לרחל, אין יד צדיקים משוטה לגול.

27

Further reflection reveals an association between the two meanings. Far from being motivated by physical considerations in "hiring" her husband's companionship that night, Leah's intention was purely to bring another leader of the Jewish people into the world. The proof of this is her mention of the reward she received for giving her maidservant to Yaakov, an act clearly intended to increase the number of his children, since it is totally against the nature of a woman to encourage rivals for her husband's attentions. Thus, the dual meaning of the name Yissachar reveals that both acts were motivated by the same goal, that of building the Jewish nation (Toras Moshe 22a ותקרא (ד"ה)).

with My goodness, says Adonoy. For thus spoke Adonoy: A voice is heard on high, crying and lamenting bitterly; it is Rachel weeping over her children, refusing to be comforted, for they are gone. For thus spoke Adonoy: Refrain (your voice) from crying and your eyes from shedding tears; for there is a reward for your deeds, said Adonoy; and they shall return from the land of the enemy. And there is hope for

ותאמר לאה נתן אלקים שכרי אשר נתתי שפחתי לאישי, ותקרא שמו יששכר - והלא עוד שחר היה שם - 'כי שחר שכרתיך' ? אבל משום כבודו של יעקב לא הזכירה זאת בקריאת שם בנה. לפיכך שתי שייך ביששכר ואינה נקראת אלא שייך אחת. ואימתי נקראת השייך השניה? ברחל. וכן הכתוב אומר (ירמיה לא): 'כי יש שחר לפעולתך - ושבו בנים לגבולם'. כתוב זה לרחל נאמר ובאיוו שחר מדבר? בשחר דודאים שהעלימה לאה והוא נקרא ע"ש רחל בלבד.

30

לא קלה היתה הדרך ליציאה מבית לבן. לבן לא הסכים בשום אופן לוותר על "נכדיו". כאשר לבן שמע על הבריחה הוא רדף אחרי השבטים בוריוות, וכשהשיגם הוא טען ואמר (בראשית ל"א מ"ג): "ויען לבן ויאמר אל יעקב הברות בנותי והבנים בני והצאן צאני וכל אשר אתה רואה לי הוא ולבנותי מה אעשה לאלה היום או לבניהן אשר ילדו..." במלים אחרות, לבן טען שכל בית יעקב מתייחס לו ועליהם להכנס תחת חסותו.

31

אך יעקב גבר במלחמת הקודש ונצח. הנצחון הומחש בכריתת הברית שהורתה על ההבדלות המוחלטות מבית לבן. בברית זו הובדלנו מתרבות לבן לגמרי "עד הגל הזה... אם אני לא אעבור אליך את הגל הזה..." (בראשית ל"א

י"ב). 'גל' הוא מלשון גלוי, ו'עד' מלשון עדות ובידור. ואמנם אותו גל ברר והעיד בגלוי, באופן שלא קיימת שום אפשרות של טשטוש והטלת ספיקות, כי בית ישראל נבדלים לעצמם לגמרי, ואין להם שום יחוס לבית לבן.

כבר ביארנו במאמר הקודם שהגל ביטא את ההבדלות הראשונית של האומה הישראלית מאומות העולם - "אם אני לא אעבור את הגל הזה...". ואמנם ניתן לתפוס את אותה הבדלות בשתי פנים: הבדלות מוחלטות - כניסה למערכת אחרת לגמרי, או הבדלות חלקית - כניסה למערכת המשתייכת עדיין למערכת הישנה אך שונה ממנה באיזה צד. לבן קרא את הגל בלשון האומות להראות שגם לאחר אותה הבדלות, המתבטאת על ידי הגל, שייכים ישראל עדיין למערכת העולמית של האומות, ואין כאן הבדלות מוחלטות: "הברות בנותי והבנים בני והצאן צאני וכל אשר אתה רואה לי הוא...". לעומת זאת יעקב לא נכנע לרצונו של לבן, הוא הקפיד לקרוא את שם הגל בלשון הקודש כדי להראות כי הבלעדיות והעליונות של כלל ישראל אינן יכולות להיות נתפסות במערכת התפיסה העולמית - "ותען רחל ולאח ותאמרנה לו, העד לנו חלק ונחלה בבית אבינו... ועתה כל אשר אמר אלקים אליך עשה".

33 Sefno

47. But Jacob called it Galeed. He had not abandoned his (Hebrew) language.
 48. And Laban declared, "This mound is a witness." He subordinated himself to Jacob by agreeing to call it by the Hebrew name. He declared that it be a witness of what he was about to say.

בפרשתנו נמצא המזור והתרופה לבעית דורנו. העיון בפרשתנו נותן לנו עידוד ופתח תקוה, שגם בהיותנו במקום חושך ואפלה, אין לנו לומר נואש חייו! מחיי יעקב בבית לבן למדים אנו שאדרבה, דווקא ההמצאות בין אותן תרבויות - ההפוכות לגמרי ממורשת אבותינו - צריכה ומסוגלת לגרום לנו למאוס ולשקץ אותו דרכים מתועבות. מתיקנות האור נראית ונגלית דווקא מתוך הישיבה בתוך החושך. נשתדל בכל כוחנו להמשיך באותו קו שנקטו בו אבותינו - להבדל מאותן השקפות עולם. כדי להשיג יעוד זה עלינו: להבדל עד כמה שחדבר ניתן להעשות, וכמו כן עלינו לחקוק את האמת הצרופה בתוך ליבנו - בעומק העמיד בפני כל אותן השפעות מפתות. וככל שנתחזק ונתברר לעצמנו, כך נזכה ללידת האומה במהדורה שלישית - על ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו אמן!

39

לבנן שום קשר ושייכות ליעקב"א כלל, כי כל זמן אשר עוד נמצא איזה ילדן של קדושה עדיין יש לו שייכות וקשר להקדושה, ועדיין נקרא בשם רעהו, וקמו שמיניו במלכים שכחיו ושאלו איש ימלא רעהו, והקשו המפרשים הלא רעהו בכל מקום למעוטי עכו"ם. ובלא כחיו רעהו דיקא על המלכים, אך כל זמן שהי' נמצא ילדן של קדושה בתוך המלכים אז אותו הילדן נקראת בשם רעהו, ורק לאחר שהוליו כל החפצים מהמלכים אז "וינללו את מלכים" שאמרו הז"ל שעשו אותה כמלוכה שאין צד דגים, שהוליו כל הקדושה מהמלכים, וכן אלל יעקב"א אחר שהוליו כל הקדושה מלבן לא הי' לבנן שום קשר ומגע עמו, ואז אמר לו הקב"ה שוב אל ארץ אבותיך.

34

לאורך שנות הגלות הארוכה התערו היהודים במדינות שונות עם הגויים, וחיו זה לצד זה. תמיד היו אנשים מן השוליים ששאפו להתדמות לגויים באורח חייהם. אך היו אלה בדרך כלל מעט, ומחלשי האופי. אמנם בשנים האחרונות גברה מחלת ההדמות לגויים. עד למימדים שלא שיערום אבותינו. התופעה פטטה בקרב שכבות רחבות יותר בציבור, ואף הפכה לשיטה ולאדיאולוגיה.

35

אותה השפעה ארסית אינה רק נחלת הדוגלים בשיטת ההדמות לגויים. גם אלו המשתייכים למחנה ישראל שומרי מסורת אבותם, עלולים להיות מושפעים מדעות זרות. לא קלה היא הדרך להשאר נקיים מהשפעת הרחוב הספוג ערכים זרים. אנחנו הרי מוקפים סחור סחור בהשפעות זרות, ואותן השפעות אורבות לנו על כל צעד ושעל. אין מקום ואין תשדיר, אין תמונה ואין מראה שאין בהם מאותן השפעות ארסיות. כל פליטת קולמוס מעטם של מי שחונכו ועוצבו על ברכי התרבות החילונית קרובה היא להיות חץ דרוך כנגד רוח התורה. ואף שאותה השפעה אינה נגלית ונראית מבחוץ, חודרת היא אט אט ובדממה אל תחת מודע, ומתחלחלת כלפי חוץ. דק המעיין היטב בשרשי מגמותיו ובוהן אותן במבט האמת, יכול להבחין אם הוא אכן נקי מהשפעות זרות.

38

מאות שנים לא חזרו למדינות אלו, כי לאחר שנגמר התפקיד של קיבוץ נילוי הקדושה, אין שום טעם שיהיו גרים צד יהודים, וזהו השגחה עליונה שמעביר בני ממדינה למדינה לקבץ הקדושה מכל הארצות והמדינות, וכן יעקב"א שהי' בגלות אלל לבן הארמי, הוליו מלבן את כל נילוי הקדושה שהיו מעורבים בו, ולאחר שגמר עבודתו והוליו ממנו את כל הקדושה אז "ובהר אינינו עמו כחמול שלשום", שזאמה נשחטו פניו שילא ממנו כל הקדושה, ואז אין

37 אור ע"ה - ה - א - א - א

עמו כחמול שלשום, ידוע מספרים שענין הליכה לגלות הוא לקבץ הנילווי קדושה שיש בעולם ולהכניסם לקדושה, והכלל הוא שכל זמן שיש ילדן של קדושה עדיין יש תפקיד לכלל ישראל להיות באותו המקום, אבל כאשר גמרו תפקידם אז יולאים משם אל ארץ אחרת, וכאשר אנו מסתכלים על גלות כלל ישראל בכל הדורות אנו רואים הרבה מדינות שהי' נמצאים בהם יהודים שנים רבות, וגורשו משם, ואף לאחר

Why does a man who has spent his entire life in the "tents of study," in pursuit of wisdom and closeness to G-d, leave the spiritual oasis of Be'er Sheva, home of Abraham and Isaac, and go to Charan in Paddan-Aram, the world's capital

of idolatry and deceit, to spend twenty years as a shepherd in the employ of Laban the Deceiver?

* He is hunting sparks.

42

The soul of man descends into the trappings and trials of physical life in order to reclaim these sparks. By assuming a physical body that will eat, wear clothes, inhabit a home, and otherwise make use of the objects and forces of the physical existence, the soul can redeem the sparks of holiness they incorporate. For when man utilizes something, directly or indirectly, to serve the Creator, he penetrates its shell of mundanity, revealing and realizing its divine essence and purpose.

43

"The deeds of the fathers are signposts for the children." The story of Jacob's journey to Charan, where he spent twenty years in the home and employ of the evil Laban, is the story of life itself: the soul, too, leaves behind a spiritual and G-dly existence to preoccupy itself with material needs, to become a shepherd and entrepreneur in the Charans of the world.² The soul, too, must condescend to deal with the crassness, hostility and deceptions of an alien employer. It must struggle to extract the sparks of holiness from their mundane husks, to deliver³ the flocks of Laban into the domain of Jacob.

46

The same is true of the more indirect ways in which we redeem the holy sparks buried in creation. For our sublimation of the material is not limited to our actual performance of mitzvot; indeed, our every physical act can be directed to achieve this end when incorporated into one's service of the Almighty. For example, every time we eat, we can do so with the intention to serve the Almighty with the energy derived from our food; the sparks of holiness contained within this food are thus redeemed and unified with their source, despite the fact that this act of eating did not constitute a mitzvah (i.e., a direct fulfillment of a divine command).¹⁴ In this and similar ways, every moment and resource of a person's life can be transformed into an act of deliverance and sublimation.

41 Each and every creation, no matter how material and mundane, has at its heart a "spark of holiness." A spark that embodies G-d's desire that it exist and its function within His overall purpose for creation. A spark that is the original instrument of its creation and that remains nestled within it to continually supply it with being and vitality. A spark of holiness that constitutes its "soul"—its spiritual content and design.

Entrenched in the physical reality, these holy sparks are virtual prisoners within their material encasements. The physical world, with its illusions of self-sufficiency and arbitrariness, suppresses all but the faintest glimmer of G-dliness and purposeness of being.

44

The most obvious way in which we redeem the sparks of holiness inherent within the material world is by fulfilling the mitzvot of the Torah. When a physical object or resource is used to carry out a divine commandment (leather used to make tefillin, wood used to build a sukkah, a coin given to charity), its G-dly essence and raison d'être are realized: a spark has been delivered from its corporeal imprisonment.

45

The overwhelming majority of mitzvot are performed through a conscious effort on our part to fulfill G-d's will; indeed, unless there is an "intention" (kavanah) to do so, the deed might not qualify as a mitzvah.¹¹ However, there is also the rare mitzvah which can only be observed accidentally. For example, the Torah commands: "When you reap your harvest in your field, and you forget a sheaf in the field, you shall not go back to fetch it; it shall be for the stranger, for the orphan and for the widow."¹² Of course, a person can always observe the mitzvah of tzedakah (charity) by giving to the poor; but the particular mitzvah of shikhab ("forgetting") can only be achieved against one's conscious desire! For this is a mitzvah which realizes a divine potential so sublime that it cannot be accessed by any conscious human effort.¹³

47 נתיבות - 52 ק"פ

ויחלם והנה שלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי א' עולים ויורדים בו, והנה ה' נצב עליו. ובמדרש (ב"ר ט"א), רב יוסי בר זמרא פתח (תהלים סג) צמאה לך נפשי כמה לך בשרי בארץ ציה ועיף בלי מים, אמר ר' אייבו

וכי דברי המדרש וש"יכותו להאמור בפרשתנו, דהנה מומור זה אמרו דוד בהיותו במדבר יהודה כאשר היה מרוחק לגמרי ממקום הקדושה, אבל גם שם צמאה לך נפשי, הנפש צמאה לאלקות, ולא רק הנשמה אלא גם כמה לך בשרי, אפילו רמ"ח אברים ג"כ צמאים לך. ופי' כן בקודש חזיתך על כן בקדושה חזיתך יש לפרש, דהיינו שלא רק בקודש חזיתך, כאשר ישוב לבית המקדש מקום הקדושה יחזה להשי"ת, אלא בקדושה חזיתך, אפילו בהיותו במדבר יהודה ג"כ יזכה לחוות באלקים.

In other words, there are two types of "sparks" that a person redeems in the course of his life. The first are those which he consciously pursues, having recognized the potential for sanctity and goodness in an object or event in his life. The second are those which pursue him: opportunities which he would never have realized on his own, as they represent potentials so lofty that they cannot be identified and consciously developed by his humanly finite perception and faculties. So his redemption of these sparks can only come about unwittingly, when, by divine providence, his involvement with them is forced upon him by circumstances beyond his control.

שבכל מצב ומקום שיהודי נמצא, ואפילו בעת עוסקו בענינים בשריים, אם נפשו צמאה להקב"ה הרי גם אז כן בקודש חזיתך בקדושה חזיתך, שזוכה לראות עורך וכבודך, והנה ה' נצב עליו. והיינו דבכל דבר הרי יש את חלק המעשה, ויש את חלק הצמאון והתשוקה להיכן מיוחדת תשוקת לבבו, ואם גם בשעה שעוסק בענינים המרוחקים מן הקדושה צמאה לך גפשי כמה לך בשרי, שגם אז הוא משתוקק לאלוקות, ע"י הצמאון הזה זוכה לכן בקודש חזיתך לראות עורך וכבודך.

אלא גם נשאר שם. וע"ז היה גילוי הנבואה של הקב"ה ליעקב בחלומו, והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה, שיהודי אפילו כשהוא עוסק בענינים הגשמיים שהם בחי' סולם מוצב ארצה, הריהו דומה לכמהות הללו המצפין למים מן השמים, שנדמה כי הוא דבוק לארץ ולארציות, אבל באמת ראשו מגיע השמימה שכל יניקתו היא רק מן השמים, שאפילו בהיותו דבוק לארץ צמאה נפשו להשי"ת. והוא לפי שבאשר מחשבתו של אדם שם הוא, וכ"ש שבאשר תשוקתו של אדם שם הוא, ועי"ז שראשו מגיע השמימה שתשוקת נפשו מיוחדת להשי"ת והנה ה' נצב עליו, שע"י הצמאון הוא זוכה לראות עורך וכבודך. והיינו שאף כי יעקב היה בגופו בחו"ל היה באמת בארץ הקדושה יחד עם יצחק אביו ע"י שהיה כולו דבוק למקום הקדושה. וע"ז גם נאמר והנה מלאכי א' עולים ויורדים בו, שכל העליות הם ע"י הצמאון הזה, שאפילו בהיותו עוסק בעניני עוה"ז הרי ע"י התשוקה והצמאון להשי"ת הוא הולך ומתעלה. וזוהי ההבטחה של והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך, שכאשר יש ליהודי צמאון ומרגיש את השי"ת הריהו זוכה להנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך.

Here, too, our lives are divided into "Charan" periods and "Mount Gilad" events. The bulk of our efforts are conscious and focused: goals are defined, opportunities recognized, endeavors planned and achieved. But then there are the "accidents" of life: situations we never desired, encounters which pursue us even as we flee from them. These may aggravate and exasperate us ("What more do you want of me?!" cried Jacob on Mount Gilead, "Are twenty years of scorching days and freezing nights not enough?"), but we must never dismiss them and fail to extract the kernel of good that certainly lies buried within them. Indeed, they contain the most elusive, and most rewarding, achievements of our lives.¹⁵

¹ And Laban awoke early in the morning; he kissed his sons and his daughters and blessed them; then Laban went and returned to his place. ² Jacob went on his way, and angels of God encountered him. ³ Jacob said when he saw them, "This is a Godly camp!" So he called the name of that place Mahanaim.

ועל זה הראו לו מן השמים, והנה סולם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה, דהמכוון בזה להראות לו שתכלית רצון ה' היא שיהודי יעסוק בעניני עוה"ז ובתוך זה ימצא דרך אידך להיות קדוש לה'. וזהו והנה סולם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה, כדאיאת בתורת אבות שענין הסולם מורה על קביעות העבודה של יהודי בעולמו בעניני עוה"ז, שיהודי ימצא תמיד בתוך מסגרת של קדושה בתוך הסולם, שיעלה דרגא בדרגא עד וראשו מגיע השמימה, אך גם צירידתו יראה להישאר בתוך גבול הקדושה שלא יפול החוצה מן המסגרת של קדושה. וזהו אומרו והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו, כל עליותיהם וירידותיהם הם בסולם גופו, כלומר בתוך מסגרת הקדושה, ואינם יוצאים מחוץ למסגרת הקדושה. וזוהי הדרך גם בעניני העולם, שלא יצא מחוץ למסגרת הקדושה, שאז אכן עניני עוה"ז מוציאים אותו מקדושתו ומשפילים אותו לדיוטא תחתונה, ורק ע"י שעושה לעצמו סולם, שמתנער מהארציות ונכנס למקום הקודש למסגרת הקדושה, אז יביאו אותו גם כל עניני עוה"ז להתקרב להשי"ת, להתרומם עדי וראשו מגיע השמימה, ועד כי הנה ה' נצב עליו.

לב, ב) ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים, ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלהים זה ויקרא שם המקום ההוא מחניים. לאחר הכל, אע"פ שהיה משוכנע יעקב בצדקתו, שקל ובחן עוז הפעם את כל מעשיו בבית לבן לראות אם היה הכל כדין שלא נכשל באונאה, ובגול, והם הם המלאכי אלהים — הכחות הרוחניים שנתהוו ממעשי יעקב לראות ולהיבחן אם הם באמת מלאכי אלהים. ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלהים זה ויקרא שם המקום ההוא מחניים — מחנה כפולה, מעשיו הגשמיים וכחות הרוחניים שנתהוו ממעשיו והוה שמתאימים א' לרעהו ולפיכך קרא שם המקום מחניים.

האדם ויש אומרים שרוב בני אדם זוכים לראות את כבוד ה' ביום מותם יג, כי זה הסדר שקבע ה' בעולמו, שיראה האדם את סוד העולם ביומו האחרון, מבלי שיוכל לגלות אותו לאחרים. ומרד"ק נראה עוד